

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3

Jerusalem

9788803

Tel. no.: +972-2-6441085

Cell no.: +972-54-328533

Fax no.: +972-77-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3

ירושלים

9788803

מס' טל': 02-6441085

מס' נייד: 054-7328533

מס' פקס: 077-3181659

בס"ד

י"א אלול, תשע"ט
11 ספטמבר 2019

בדוא"ל: ombudsman@mevaker.gov.il

ובפקס: 02-6529322

לכבוד -
מר מתניהו אנגלמן, רו"ח,
מבקר המדינה

ח' נ',

הנדון: מפלגות בל"ד, חד"ש, רע"ם ותע"ל ועמותת עדאלה - חשד לעבירה על חוק מימון מפלגות, התשל"ג-1973

בשם תנועת אם תרצו ובשם עו"ד עדי בן חור, הרינו לפנות אליך בגין חשדות על מעורבות פסולה ובלתי חוקית בבחירות לכנסת ה-21 מצד מפלגות בל"ד, חד"ש, רע"ם ותע"ל ביחד עם עמותת 'עדאלה' והקרן לישראל חדשה, כמפורט להלן:

א. הרקע

1. בשנת 2017, חוקק התיקון ל- **חוק מימון מפלגות, התשל"ג-1973** (להלן בהתאמה: "**התיקון**" + "**החוק**" או "**חוק המימון**").
2. מבדיקה ומחקר שערך אגף המחקר בתנועת אם תרצו (להלן: "**אגף המחקר**") בשיתוף פעולה עם **תנועת לביא - זכויות האזרח מינהל תקין ועידוד ההתיישבות**, התברר כי נופל חשש ממשי כי מפלגות בל"ד, חד"ש, רע"ם ותע"ל (להלן: "**המפלגות**") מפרות את סעיפי החוק באופן שיטתי מאחר והן השתמשו (ועדיין משתמשות) בעמותות א-פוליטיות לצרכים פוליטיים, בדגש על עמותת 'עדאלה' - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, ע"ר 580312247 (להלן: "**עדאלה**"), במהלך הבחירות לכנסת ה-21 (להלן: "**הכנסת**") אשר נערכו השנה (להלן: "**מערכת הבחירות**").
3. עדאלה היא עמותה אשר נתמכת ע"י הקרן לישראל חדשה, באנגלית New Israel Fund (להלן: "**הקרן**"), וחלק ניכר מתקציבה מקורו **בכספים המגיעים מישויות זרות**.
4. הקרן פעילה משנת 1979, ומשנה זאת העבירה יותר מ-300 מיליון דולר ל-900 ארגונים לערך, שמטרתם לשנות את פניה של מדינת ישראל.
5. מצ"ב קישור לאתר הקרן שם מפורטות עובדות אלו: <https://www.nif.org/about/funding-guidelines-faqs/#6>

6. בנוסף, מצ"ב קישור המפרט רשימה חלקית ביותר של התמיכה אותה קיבלה הקרן והארגונים הנתמכים שלה : [/https://www.ngo-monitor.org.il/funder/european-union](https://www.ngo-monitor.org.il/funder/european-union) .
7. המפלגות עסקו בתעמולה מפלגתית, בעד ונגד מועמדים, ע"י שיתוף פעולה וקבלת סיוע מהקרן באמצעות עמותות נתמכות שלה ובראשיתן עמותת עדאלה, סיוע אשר בא לידי ביטוי בביצוע מספר פעולות, אשר יפורטו בהמשך.
8. פעולות אלו נעשו באופן ישיר עבור המפלגות וד"ר עופר כסיף אשר התמודד במערכת הבחירות מטעם מפלגת חד"ש.
9. הלכה למעשה, בכך קיבלו המפלגות תרומה אסורה מתאגיד במהלך תקופת בחירות מחברה זרה (הקרן) אשר תקציבה המדווח לרשויות המס האמריקאיות עומד על סך של כ-30 מיליון דולר.
10. כפי שיופורט בהרחבה במסגרת העובדתית, 'עדאלה' לקחו חלק פעיל, בצורה כזו או אחרת, בפעילות בחירות אשר כל מטרתה לסייע למפלגות בהתמודדותן במערכת הבחירות לכנסת **וזאת מבלי שהן ביצעו את הנדרש בחוק ונרשמו אצל מבקר המדינה כ- 'גוף פעיל' בבחירות.**
11. לא ניתן לחלוק על הקביעה כי הסבירות שהמפלגות היו מודעות למעשיהן ולמחדליהן הינה מוחלטת.
12. בהערת אגב חשובה יצוין, כי **אין זה המקרה הראשון שבה הקרן מתערבת בבחירות במדינת ישראל**, בין אם הארציות ובין אם ברשויות המקומיות, בצורה כזו או אחרת.
13. כך למשל פעלה הקרן **באופן בוטה** בבחירות לעיריית תל אביב-יפו במסגרת הבחירות לרשויות המקומיות בשנת 2018.
14. למותר לציין, כי תנועת אם תרצו **הגישה תלונה** על המעורבות בבחירות לרשויות המקומיות **לכבוד מבקר המדינה** עוד ביום 27.11.2018. תלונה אשר התבססה על **עתירתו** של עו"ד עדי בן חור **לועדת הבחירות המרכזית ואח"כ לבית המשפט המחוזי בירושלים** (ה.פ. 18-10-16763).
15. ביום 17.03.2019 הגשנו תלונה לרשם העמותות כנגד זזים, אשר תוכנה כתוכן תלונה זו (להלן: **"התלונה"**).

16. ביום 30.05.2019 קיבלנו את תגובת עו"ד רועי מגידו, סגן מנהל חטיבת חינוך בריאות וחברה ברשם העמותות, לתלונה (להלן: "התגובה") ובה נכתב כי (רקע אפור מסמל ציטוט - ההדגשות אינן במקור, אלא אם כן נאמר אחרת במפורש - הח"מ):

3. באשר לטענה כי פעילות העמותה הפרה את הוראות חוק מימון מפלגות, הרי שבהתאם להוראות סעיף 10ג לאותו חוק, הסמכות לבחון את הטענה האם גורם כלשהו הפר את החובה להירשם כגוף פעיל בבחירות, מצויה בידי מבקר המדינה.

5. ככול שהנך סבור כי פעילות העמותה מהווה הפרה של החוק (בין אם מדובר בחוק מימון מפלגות ובין אם בחוק אחר), הרי שלאחר שהגורמים המוסמכים ידרשו לעניין, יבחן הרשם בהתאם האם יש מקום להפעלת סמכויות מטעמו.

17. בנוסף, ביום 25.03.2019 הגשנו תלונה לוועדת הבחירות המרכזית כנגד 'עדאלה' (להלן: "התלונה לוועדה"), אשר תוכנה כתוכן תלונה זו, ובה הצבענו על מספר פעולות אשר ביצעה 'עדאלה' אשר יש בהן חשש ממשי לעבירה על חוק המימון, ובו בולטת העובדה כי 'עדאלה' ייצגה את רשימות רע"ם-בל"ד, חד"ש-תע"ל ואת ד"ר עופר כסיף בדיון בבקשת הפסילה וועדת הבחירות + ייצגה את רשימת רע"ם-בל"ד וד"ר עופר כסיף בערעור לבג"צ בנוגע לפסילתו מלרוץ לכנסת ע"י וועדת הבחירות המרכזית.

18. לצערנו, ביום 27.03.2019 קיבלנו את תגובתה של עו"ד טליה גימאל, עוזרת ראשית ליועץ המשפטי, אשר בה היא דחתה את התלונה בנימוק כי הכתובת אליה יש להפנות אותה היא מבקר המדינה או לחילופין תלונה במשטרה הליך משפטי מסורבל.

** העתק מכתבה של עו"ד טליה גימאל מצ"ב ומסומן נספח א.

19. ביום 25.03.2019 הגשנו תלונה לרשם העמותות כנגד 'עדאלה', אשר תוכנה כתוכן תלונה זו (להלן: "התלונה").

20. ביום 16.06.2019 קיבלנו את תגובת עו"ד רועי מגידו, סגן מנהל חטיבת חינוך בריאות וחברה ברשם העמותות, לתלונה (להלן: "התגובה") ובה נכתב כי (רקע אפור מסמל ציטוט - ההדגשות אינן במקור, אלא אם כן נאמר אחרת במפורש - הח"מ):

3. באשר לטענה כי העמותה הפרה את הוראות חוק מימון מפלגות, הרי שבהתאם להוראת סעיף 10ג לאותו חוק, הסמכות לבחון את הטענה האם גורם כלשהו הפר את החובה להירשם כגוף פעיל בבחירות, מצויה בידי מבקר המדינה.

4. באשר לטענה בדבר כי פעילות העמותה חורגת ממטרותיה, הרי שעיון במטרות העמותה, כפי שהובאו לעיל, מעלה כי הן מנוסחות באופן רחב דיו כדי לכלול את הפעילות המתוארת במכתבך, ובלבד שפעילות זו תעשה בהרואת לכל דין.

5. ככול שהנך סבור כי פעילות העמותה מהווה הפרה של החוק (בין אם מדובר בחוק מימון מפלגות ובין אם בחוק אחר), הרי שלאחר שהגורמים המוסכמים ידרשו לעניין, יבחו הרשם בהתאם האם יש מקום להפעלות סמכויות מטעמו.

העתק התגובה של עו"ד רועי מגידו מרשם העמותות מצ"ב ומסומן **נספח ב.**

**

21. לצערינו הרב, רשם העמותות לא פעל במסגרת סמכותו ולא התייחס למכלול הטענות אשר הובאו בפניו במסגרת התלונה, טענות אשר בסמכותו כן לבדוק ולחקור.

22. מכאן, תלונה זו.

ב. המסגרת העובדתית

23. לאור חשיפת התרומות ממחלקת המדינה האמריקאית לתנועת V15 במהלך הבחירות לכנסת ה-20 בשנת 2015, אשר הייתה מעורבת בבחירות אלו באופן פעיל וישיר (והינה תנועה הקשורה ישירות לתנועת קול אחד המקושרת למפלגת העבודה), הוחלט על **חוקת התיקון** מתוך רצון למנוע השפעה זרה על מערכת הבחירות בישראל באמצעות ביקורת **שלילית** על מועמדים לכנסת ישראל.

1.ב - הבחירות לכנסת ה-21

24. במהלך תקופת הבחירות לכנסת ה-21, ביצעו המפלגות באמצעות הקרן ועדאלה מספר הפרות על החוק, כמפורט להלן:

24.1. עמותת עדאלה ייצגה את רשימות רע"ם-בל"ד, חד"ש-תע"ל ואת ד"ר עופר כסיף **בדיון בבקשת הפסילה וועדת הבחירות.**

24.2. עמותת עדאלה ייצגה את רשימת רע"ם-בל"ד וד"ר עופר כסיף **בערעור לבג"צ** בנוגע לפסילתו מלרוץ לכנסת ע"י וועדת הבחירות המרכזית.

** צילום מסך וקישור של הפרסום מעמוד הפייסבוק של עמותת 'עדאלה' מצ"ב ומסומן נספח ג.

25. בנוסף, עדאלה באופן שיטתי וברור פועלים במשך שנים בניגוד גמור לקבוע בחוק העמותות, התש"ס-1980 (להלן: "חוק העמותות").

26. עמותת עדאלה רשומה באתר רשם העמותות¹ כ- ע"ר אשר מטרתה (רקע אפור מסמל ציטוט - ההדגשות אינן במקור, אלא אם כן נאמר אחרת במפורש - הח"מ):
המטרות של עדאלה הן קידום זכויות האדם במדינת ישראל בכלל וזכויות המיעוט הערבי בפרט לרבות ההגנה על זכויות האדם של כל היחידים הכפופים לשיפוטה של מדינת ישראל.

27. חוק העמותות, קובע כי על עמותה לפעול בהתאם למטרותיה הרשומות והמדווחות כפי שמופיעות באתר רשם העמותות.

28. הח"מ ידגישו בהקשר זה כי מטרת העמותה יכולה להילמד לא רק מן הרישום אצל רשם העמותות, אלא "יכולה למצוא ביטוייה בהצהרות מייסדיה או דובריה באסיפות, בכרוזים או בגילויי דעת" [ראו: ע"א 1282/93 רשמת העמותות נ' כהנא ואח' מו(3) 541, מז (4) 100 - (להלן: "עניין רשמת העמותות")].

29. לאור האמור ב- עניין רשמת העמותות, ניתן ללמוד כי עמותת 'עדאלה' פועלת בניגוד להוראות חוק העמותות.

30. ביום 20.03.07, 9 שנים לערך לאחר רישומה של המפלגה, פרסמה 'עדאלה' את "החוקה הדמוקרטית" (להלן: "חוקת עדאלה"), המהווה את תקנונה הבלתי רשמי ואת "גילויי הדעת" הבלוט שלה, כאמור ב- עניין רשמת העמותות.

** העתק חוקת עדאלה מצ"ב ומסומן נספח ד.

31. בעמ' 3 לחוקת עדאלה, מודה יו"ר העמותה, פרופ' מרואן דוירי, "לצוות הארגון ולמנכ"ל, עו"ד חסן ג'ברין".

¹ העמוד של עדאלה באתר גיידסטאר - <https://www.guidestar.org.il/organization/580312247>

32. עו"ד ג' ברין, מנכ"ל העמותה, הוא הדמות הבולטת ביותר מקרב העמותה אשר עוסקת בסיוע פעיל לחברי כנסת שונים, למרות שמטרותיה המוצהרות של העמותה לא מזכירות כל התערבות שהיא בבחירות במדינת ישראל, או בסיוע מפלגתי לגופים שונים.

33. העובדה שמדובר בעמותה ומנכ"ל עמותה המקבלים מימון מן הקרן החדשה לישראל (להלן: "הקרן"), שהיא עמותה אמריקאית, הופכת את פעילות העמותה בכלל, וג'ברין בפרט, להתערבות פסולה בבחירות, זאת באמצעות לתאגיד המצוי בחוץ לארץ.

34. בהקשר זה יצוין כי חוקת עדאלה שוללת באופן מובהק את זכותה של מדינת ישראל להתקיים כמדינה יהודית ודמוקרטית, כאמור בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ומכאן שפעילותה אינה חוקתית.

35. בס' 4 לפרק הראשון לחוקת עדאלה נאמר כי (כל ההדגשות של הח"מ):

על מדינת ישראל להכיר בעוולות ההיסטוריות שגרמה לעם הפלסטיני בכללותו עובר להקמתה ולאחר מכן.. להכיר באחריותה.. לעוולות אל-נכבה.. (להכיר) בזכות השיבה של הפליטים הפלסטיניים על בסיס החלטה 194 באו"ם.

36. בדברים אלו קוראת העמותה להכיר ב- "עוולות ההיסטוריות" שהן, למעשה, הקמת מדינת ישראל, ודורשת לקיים את "זכות השיבה" באופן שיביא להחרבת מדינת ישראל, לא רק כמדינה יהודית ודמוקרטית, אלא כמדינה ריבונית בכלל.

37. בס' 18 של הפרק השני לחוקת עדאלה, קוראת העמותה להקמת מדינה "רב תרבותית".

38. קריאה זאת מהווה קריאה גלויה ובלתי מוסווית לחיסולה מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

39. בהקשר זה יובהר, כי סעיף 3 לחוק העמותות קובע (כל ההדגשות של הח"מ):

לא תירשם עמותה אם מטרה ממטרותיה שוללת את קיומה של מדינת ישראל או את אופיה הדמוקרטי, או אם יש יסוד סביר למסקנה כי העמותה תשמש מסווה לפעולות בלתי חוקיות.

40. חוקת עדאלה נוגדת את מגילת העצמאות, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי, והדין הישראלי.

41. פעילותה הפוליטית-מפלגתית והתערבותה של העמותה בבחירות באופן בלתי חוקי במדינת ישראל לאורך השנים, נועדו להגשים את מטרותיה הבלתי-חוקיות, שהן חיסולה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, **כל זאת תוך קבלת כספים מהקרן, ישות זרה, האסורה במתן תרומה למטרה זאת, והתערבותה של הקרן בבחירות במדינת ישראל.**

42. יתרה מכך, לפי בדיקה אשר ביצענו מול מבקר המדינה, עמותת 'עדאלה' **איננה רשומה** באתר רשם העמותות כעמותה העוסקת בין השאר הפעילות בחירות ויתרה מכך, כאשר נכון ליום 24/03/2019 היא אף **איננה רשומה** אצל מבקר המדינה **כגוף פעיל בבחירות.**

43. חרף האמור לעיל, ביום 13/03/19 ייצגה עמותת 'עדאלה', באמצעות עורכי הדין חסן ג'בארין וסאוסן זהר, את מר עופר כסיף בערעור לבג"צ בנוגע לפסילתו מהתמודדות בבחירות לכנסת ה-21 ע"י וועדת הבחירות המרכזית מיום 06/03/19. כך כתבה העמותה בפוסט (בעברית ובערבית) מאותו היום ברשת הפייסבוק: **עכשיו בבג"צ (בבית המשפט העליון - הח"מ): דיון בערעור עדאלה על החלטת ועדת הבחירות לפסול את עופר כסיף, ובו נבקש לבטל את אפשרות הפסילה של ועדת הבחירות המרכזית כי היא פוליטית במהותה.**

44. מכאן אנו למדים כי עמותת 'עדאלה' במתן הייצוג המשפטי לד"ר עופר כסיף ביצעה פעילות בחירות כאשר פעלה כ- **גוף פעיל בבחירות**, תוך קבלת מימון מקרן זרה וישויות זרות וזאת **מבלי** לבצע רישום כנדרש בדיון.

45. אי לכך ובהתאם לזו, עולה חשש ממשי למעורבות פסולה ועבריינית במערכת הבחירות לכנסת ה-21. מעורבות אשר עלולה להיות מכרעת וקריטית וזאת לנוכח מעמדם רם הדרג והמכובד של המעורבים בו מצד עמותת 'עדאלה'.

46. למותר לציין, כי מעורבות שכזו תייצר הטייה בקלפי בוודאות מוחלטת.

2.ב - היסטוריה של הפרות חוק ומעורבות פסולה

47. עו"ד ג'ברין-מנכ"ל העמותה- והעמותה עצמה, פועלים למעלה מ-15 שנים תוך התערבות בוטה עבור חברי כנסת ומפלגות, מתוך מטרה להטות את הבחירות, בעיקר עבור מפלגת בל"ד, באופן בלתי חוקי.

48. כך ביום 15.05.03 ניתן פסק דין ב- א"ב 11280/02 **ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השש-עשרה נ' אחמד טיבי** נז (4) 1 (להלן: **"עניין טיבי"**), אשר בו ייצגו עו"ד ג'ברין והעמותה את חברי הכנסת עזמי בשארה

ואחמד טיבי, לאחר שוועדת הבחירות לכנסת קבעה כי ח"כ טיבי וח"כ בשארה מנועים מלהשתתף בבחירות של אותה שנה.

49. בית המשפט העליון פסק ב-עניין טיבי (כל ההדגשות של הח"מ):

..מקובל עלינו כי המעשים המיוחסים לחבר-הכנסת בשארה לעניין שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ולעניין תמיכה במאבק מזוין נגדה מונחים במרכז מטרותיו ופעולותיו של חבר-הכנסת בשארה, והם יעד שליט של חבר-הכנסת בשארה. זאת ועוד, מעשים אלה אינם רעיון תאורטי, אלא פוטנציאל פוליטי שחבר-הכנסת בשארה הוציא אותו מהכוח אל הפועל בפעילות חוזרת ונשנית ומתוך עוצמה רבה.. " (שם, עמ' 41).

50. ב- עניין טיבי נקבע כמו כן כי (כל ההדגשות של הח"מ):

עמדותיו של חבר-הכנסת בשארה הן עמדותיה של בל"ד, תפיסתם האידאולוגית והפוליטית זהה וכך גם המטרות שהציבו לעצמם והמעשים הנעשים להגשמתן" (שם, עמ' 67).

51. "עדאלה" מקדמת באופן עקבי ובלתי חוקי, את מטרותיה של מפלגה שהמאבק המזוין שלה במדינת ישראל ושלילת קיומה מהוות "יעד שליט" בפעילותה, זאת באופן בלתי חוקי, הנוגד את חוק העמותות, תוך שהעמותה עצמה שוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

52. העמותה עצמה מתגאה בהתערבות הבלתי פוסקת שלה בבחירות במדינת ישראל, בעיקר עבור בל"ד ועבור מייסדה עזמי בשארה, שברח למדינת האויב קטאר, כדי להימנע מהעמדה לדין בגין בגידה במדינת ישראל.

53. כך במאמר באתר העמותה שכותרתו "בקשה לביטול פסק הדין בפרשת ארליך"² נכתב (כל ההדגשות של הח"מ):

..בעת מסע הבחירות לכנסת ה-15 ייצג עדאלה את רשימת בל"ד בפני ועדת הבחירות המרכזית בעת דיוניה בבקשת הפסילה שהגיש האזרח אבנר ארליך.. בית המשפט העליון דחה את הערעור (2600/99) אך קבע כי ח"כ בשארה הגיע בהתבטאויותיו הקיצוניות עד קצה הגבול וטוב יעשו הרשויות אם יתנו את הדעת בעתיד על התבטאויות אלה.

במרס 2002, הגיש ארגון עדאלה עתירה לבית המשפט העליון בשם של ח"כ בשארה ומזכ"ל מפלגת בל"ד, בה ביקשו שפסק הדין בפרשת ארליך (בג"ץ 2247/02) יבוטל. כמו כן, במקביל הוגשה בקשה לביטול פסק הדין במסגרת ההליך שנדון בפרשת ארליך (ע"ב 2600/99)..

2 מצ"ב קישור למאמר מאתר 'עדאלה': <https://www.adalah.org/he/content/view/3033>

54. העמותה מתגאה בכך כי היא פועלת **באופן פעיל ובניגוד לחוק**, על מנת להתערב בבחירות באופן שיטתי, לאורך שנים, כדי להגשים את המטרות של גופים, **מפלגות וחברי כנסת** הקוראים למאבק מזוין במדינת ישראל.

55. כך ביום 01.02.06 ניתן בג"ץ 11225/03 ח"כ ד"ר עזמי בשארה נ' היועץ המשפטי לממשלה, ס (4) 287 (להלן: "עניין בשארה"), בו הצליחה למנוע העמותה את הסרת החסינות של ח"כ בשארה, לאחר שהיועץ המשפטי הביע את רצונו להעמיד לדין את בשארה לדין פלילי, בגין דברים שאמר בכינוס של בל"ד ביום 05.06.2000, שבועיים לאחר נסיגת צה"ל מלבנון (כל ההדגשות של הח"מ):

החזיבאללה ניצח, ולראשונה מאז שנת 1967 טעמנו את טעמו של הניצחון. זכותו של החיזבאללה להתגאות בהישגו ולהשפיל את ישראל... לבנון, החלשה במדינות ערב, הציגה מודל קטנטן שאם נביט לעומקו ניתן להסיק את המסקנות הנחוצות להצלחה ולניצחון - מטרה ברורה ורצון עז לניצח, והכנת האמצעים הנחוצים הדרושים להשגת מטרה זו... החיזבאללה קלט את הלך הרוח ברחוב הישראלי וניצל את זה עד תום. הוא דאג שמלחמת הגרילה שלו תהיה מתוקשרת היטב, וכל הישג שלו השפיע רבות על מוראל העם בישראל שפקעה סבלנותו באיטיות נוכח האבידות שספג מהחיזבאללה (עמ' 295 ל-עניין בשארה).

56. בהתאם לכך, כשנה לאחר מותו של חאפז אל-אסד, השתתף בשארה בטקס אזכרה בסוריה לזכרו של הדיקטטור, כנס בו נכחו מנהיגי החיזבאללה חסן נסראללה, בכירי החיזבאללה, אחמד ג'בריל מנהיגי החזית העממית לשחרור פלסטין, וגופים ואישים אחרים שחרטו על דגלם את השמדת מדינת ישראל מסיבות אנטישמיות, שם אמר בשארה, בין השאר:

..לא עוד ניתן להמשיך, מבלי להרחיב את המרווח בין אפשרות המלחמה הכוללת ובין העובדה שהכניעה הינה בלתי אפשרית. מה שמאפיין את ממשלת שרון הוא שלאחר ניצחון ה'התנגדות' הלבנונית אשר הפיקה תועלת מהמרווח הזה שאותו הרחיבה סוריה בהתמדה, בין קבלת התנאים הישראליים הקרויים בשם שלום כולל בר-קיימא, לבין האופציה הצבאית. המרווח הזה הועיל לעקשנות ולהתמדה והגבורה של הנהגת ולוחמי ה'התנגדות' הלבנונית. אולם לאחר ניצחון ה'התנגדות' ולאחר ג'נבה וכן לאחר כשלון 'קמפ דייוויד', באה ממשלה ישראלית שמנסה להצר מרווח זה, כדי שתעמיד בחירה בנוסח: או קבלת התנאים הישראליים, או מלחמה כוללת. כך אי אפשר יהיה להמשיך באופציה השלישית, שהיא אופציית ה'התנגדות', אלא ע"י הרחבתו מחדש של המרווח הזה, כדי שהאנשים יוכלו לנהל מאבק ו'התנגדות'. לא ניתן להרחיב מרווח זה אלא באמצעות עמדה מדינית ערבית מאוחדת ואפקטיבית בזירה הבינ"ל ואמנם הגיעה השעה לכך.. (עמ' 296 ל-עניין בשארה).

57. בשנת 2012 התערבה 'עדאלה' בבחירות במדינת ישראל פעם נוספת, כאשר הביאה לביטול החלטת ועדת הבחירות המרכזית לפסול את מועמדותה של חנין זועבי לכנסת, בגין השתתפותה במשט המרמרה.
58. הארגון פרסם את הדברים בדף הבית שלו בגאווה גלויה, בכתבה מיום 30.12.12, תחת הכותרת "בג"ץ הפך את החלטת ועדת הבחירות ואישר את מועמדותה של ח"כ חנין זועבי".³
59. בכותרת המשנה לכתבה נכתב (כל ההדגשות של הח"מ):
- הרכב של תשעה שופטי בג"ץ קיבל את ההחלטה פה אחד. עו"ד חסן ג'בארין ועו"ד סאוסן זהר ממרכז עדאלה שמטו את הקרקע מתחת לטיעון שזועבי סייעה לארגון טרור בצורה כלשהי בשל השתתפותה במשט המרמרה.
60. עו"ד ג'בארין והעמותה התגייסו עבור ח"כ זועבי פעם נוספת בשנת 2015, לאחר שזאת הושעתה מהכנסת לתקופת של 6 חודשים, לאור התבטאויותיה בתקשורת.
61. עתירת עדאלה עבור ח"כ זועבי נדחתה בבג"ץ 6706/14 ח"כ חנין זועבי נ' ועדת האתיקה של הכנסת (נבו): 10.2.15).
62. יודגש כי פעילותה של העמותה היא בעלת זיקה מובהקת למפלגת בל"ד. למרות שהעמותה מסייעת למפלגות וחברי כנסת מן המפלגות הערביות באופן פסול, לעמותה קשרים עמוקים ביותר עם מפלגת בל"ד, ולא יהיה זה מוגזם לראותה, במידה מסוימת, כ- 'זרוע המשפטית של בל"ד'.
63. מכלל האמור לעיל עולה באופן ברור כי העמותה ככלל, ועו"ד ג'בארין בפרט, מתערבים בבחירות במדינת ישראל באופן שיטתי, לתקופה זמן של למעלה מ- 15 שנים, מודים בכך, מתגאים בכך, מפרסמים על כך מאמרים באתר הבית של העמותה, כל זאת בניגוד מוחלט להצהרות העמותה בפני רשם העמותות, החוק והדין הישראלי, ותוך קבלת תרומות מתאגיד בחוץ לארץ, על מנת להגשים את מטרותיהם הבלתי חוקיות.
64. הח"מ יבקשו מהיו"ר לפעול באופן דחוף ומיידי על מנת להפסיק פעילות זאת, בעיקר בתקופת בחירות.

מצי"ב קישור לכתבה מאתר 'עדאלה' מיום 30.12.12 : <https://www.adalah.org/he/content/view/4387>

65. הח"מ יבקשו לקבל מכבוד יו"ר וועדת הבחירות פירוט, כמתחייב על-פי חוק, המבהיר מהן הפעולות המעשיות שהוא נוקט כנגד העמותה שפעולותיה ומטרותיה כאחד בלתי חוקיות, עמותה שהיא בעלת קשרים הדוקים למפלגת בל"ד, ופעולת בשיטתיות, למעלה מ- 15 שנה, כדי לחזק את חברי הכנסת במפלגה זאת.

66. הח"מ יבקשו מכבוד היו"ר, באם יחליט לדחות את טענותיהם, לפרט באופן ברור ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים, מה הסיבות לדחיית בקשתם, מה סעיפי החוק עליהם הוא מבסס את דבריו, פסיקה רלוונטית וכיוצ"ב, כמתבקש מרשות שלטונית הכפופה לדין המנהלי.

ג. המסגרת הנורמטיבית

67. סעיף 8(א) לחוק קובע כי:

2. לא תקבל סיעה, מפלגה או רשימת מועמדים במישרין או בעקיפין, כל תרומה מתאגיד בין בארץ ובין בחוץ לארץ; לענין הוראה זו, "תאגיד" - לרבות שותפות רשומה.

68. כידוע, ייצוג משפטי הינו שווה ערך לתרומה.

69. סעיף 10 ג' לחוק קובע כי (כל ההדגשות של הח"מ):

(א) לא יבצע אדם או חבר בני אדם, בין שהוא מאוגד ובין שאינו מאוגד, פעילות בחירות בשווי כולל, בכסף או בשווה כסף, העולה על 101,700 שקלים חדשים, ולא יגייס תרומות למטרה זו בשווי כולל כאמור, אלא לאחר שנרשם אצל מבקר המדינה, כפי שיקבע המבקר, כגוף פעיל בבחירות שמטרתו ביצוע פעילות בחירות.

(ב) מבקר המדינה לא ירשום גוף לפי סעיף קטן (א) אלא בהתקיים כל אלה:

- (1) אם הוא תאגיד – הוא עמותה או חברה לתועלת הציבור;
- (2) הוא מסר למבקר המדינה פרטי אתר אינטרנט לפרסום מידע שעליו לפרסם על פי סעיף זה;
- (3) הוא הסמיך אדם או שני בני אדם לפעול בשמו כגוף פעיל בבחירות בכל הנוגע לקשריו עם רשויות המדינה ופרסם באתר האינטרנט שלו את שמו, בצירוף כתב הסכמתם לשמש בתפקיד זה (בסעיף זה – הגורם המוסמך).

(ג) לא יבצע אדם או חבר בני אדם פעילות בחירות בשווי כולל, בכסף או בשווה כסף, העולה על פי ארבעה מהסכום האמור בסעיף קטן (א) ולא יגייס תרומות למטרה זו בשווי כולל כאמור אלא לאחר שנרשם אצל מבקר המדינה כאמור בסעיף קטן (א) והתקיימו כל אלה:

(1) הוא נרשם כעמותה או כחברה לתועלת הציבור שמטרתה ביצוע פעילות בחירות, או הגיש בקשה להירשם כאמור והשלים את כל הנדרש ממנו לשם הרישום ;
(2) הוא מינה רואה חשבון לשם ביקורת החשבונות ועריכת דוח בדבר הכנסותיו והוצאותיו כגוף פעיל בבחירות, ופרסם באתר האינטרנט שלו את שם רואה החשבון, בצירוף כתב הסכמתו לשמש בתפקיד זה.

70. בסעיף 1 לחוק המימון, פעילות בחירות מוגדרת בין השאר כ- :

(4) תעמולה באמצעות מודעות פרסום, שמטרתה להשפיע על בוחרים להצביע בעד רשימת מועמדים מסוימת או להימנע מלהצביע בעד רשימת מועמדים מסוימת.

71. כאמור, לפי בדיקה של אגף המחקר, עמותת עדאלה איננה רשומה באתר רשם העמותות כעמותה העוסקת בין השאר הפעילות בחירות ויתרה מכך, כאשר נכון ליום 25/03/2019 היא אף איננה רשומה אצל מבקר המדינה כגוף פעיל בבחירות.

72. משכך ובהינתן כי עמותת עדאלה אכן לא ביצעה רישום כאמור אצל מבקר המדינה, ישנו חשד על עבירות לכאורה על סעיפים 8(א) ו-10 ג' לחוק מימון מפלגות.

73. סעיף 10(ג) לחוק המימון קובע כי :

גוף פעיל בבחירות יפרסם באתר האינטרנט שלו או באתר אינטרנט שיקבע מבקר המדינה, ולפי הנחיות מבקר המדינה, כל תרומה שקיבל מתורם וכל תרומה שהחזיר לתורם או העביר לאוצר המדינה בתוך 14 ימים מיום שקיבל את התרומה או מיום שהחזירה או העבירה ; ואולם בתקופת הבחירות יפרסם גוף פעיל בבחירות מידע כאמור בתוך שבעה ימים.

74. משכך, ישנו חשד על עבירות לכאורה גם על סעיף זה.

75. יתר על כן, העבירות המתוארות לעיל, אף מעלות את עילת הפירוק לפי סעיף 49(1) לחוק העמותות, הקובע כי בית המשפט המחוזי רשאי לצוות על פירוק של עמותה באם "פעולות העמותה מתנהלות בניגוד לחוק, למטרותיה או לתקנונה".

76. בהקשר זה יוער, כי לפי ההלכה הפסוקה, בית המשפט העליון קבע שכאשר עמותה מבצעת פעולות הנוגדות את מטרותיה ואת תקנונה, וכשאיננה פועלת לקידום מטרותיה, קמה עילה לפירוקה מטעמי צדק ויושר.

77. מדובר אם כן, בחשד על ביצוע עבירות לכאורה בשלושה מישורים :

- 77.1. דיווח כוזב במסמכי תאגיד.
- 77.2. מעורבות של גוף חוץ מפלגתי בפעילות בחירות ללא רישום/דיווח כדין.
- 77.3. קשר בין גוף חוץ מפלגתי למפלגה/גוף פוליטי ללא רישום/דיווח כדין.

ד. המסגרת המשפטית

78. טרם קיימת פסיקה בעניין התיקון וזאת לאור העובדה כי התיקון חוקק רק בשנת 2017, כאשר בהתאם לעיקרון החוקיות, תחולתו ויישומו חלים על דיווחים משנת 2017 ואילך, אך דיווחים אלו אמורים היו להיות מדווחים ומפורסמים באתרי רשם העמותות ומבקר המדינה עד לסיומה של שנת 2018.

79. לכן, תלונה זו הינה תקדימית וראשונה מסוגה ומשכך, טרם התקיימו הליכים משפטיים בעניין הנדון.

80. יחד עם זאת, בהתייחס לעבירות המצוינות דלעיל, ההלכה הפסוקה קבעה, כי כאשר עמותה פועלת באופן הנוגד את מטרותיה ותקנונה ואינה פועלת לקידום מטרותיה, קמה עילה לפירוקה מטעמי צדק ויושר.

81. כך למשל צוין ב-ע"א 10-1775, **עמותת קרית נדבורנה- בני ברק נ' רשם העמותות ואח'**, ע"י כבוד השופט בדימוס יורם דנציגר :

עילות הפירוק - כל אחת ותכליתה הייחודית- מבטאות **איזון** בין זכות ההתאגדות לבין אינטרסים נוגדים המחייבים, במצבים מסויימים, הגבלת זכות ההתאגדות **באמצעות פירוק העמותה**.

82. כבוד השופט דנציגר ממשיך וטוען בפסק הדין כי :

כאשר מדובר במצב בו נטען להפרה של התקנון או לפעילות בניגוד למטרות העמותה, אל מול זכות ההתאגדות **עומד האינטרס הציבורי** - הנובע בין היתר מן ההטבות להן זכאיות עמותות (המהוות מעין מימון עקיף של פעילותן) - כי פעילות העמותה תיעשה **בהתאם למטרותיה**. כמו כן פעמים רבות עומד האינטרס של כלל חברי עמותה, לרבות אלה שאינם נמנים על ועד העמותה, כי פעילותה תיעשה בהתאם למטרות שנקבעו לעמותה מלכתחילה ובהתאם לכללים שנקבעו בתקנון להסדרת פעילותה.

83. אם בכל האמור לא סגי, נביא את דבריו של מבקר המדינה מדו"ח "דין וחשבון על הוצאות ותוצאות ביקורת חשבונות הסיעות לתקפות הבחירות לכנסת העשרים, דוח ביקורת לפי חוק מימון מפלגות..." משנת 2016, שבו הוא כותב בזו הלשון :

במהלך מערכת הבחירות לכנסת העשרים בלטה פעילות ערה של גופים וארגונים חוץ-מפלגתיים, ובין היתר עמותה והתארגנויות שאינן מאוגדות, שמטרתה להשפיע על ציבור הבוחרים מכל צדי המפה הפוליטית.

פעילותם של הארגונים החוץ-מפלגתיים כללה פעילות בשטח באמצעות מתנדבים, פרסום חומרי הסברה, פרסומים בעיתונות, פרסומים נרחבים ברשתות החברתיות ועריכת עצרות המונים לקידום המטרה האמורה. מדובר היה חד גיסא בתעמולת בחירות שלילית, שנועדה לשכנע אנשים להימנע מלתמוך במועמד מסוים לראשות הממשלה או לשכנעם להחליף את הממשלה ומנגד בתעמולת בחירות חיובית, שתכליתה לשכנע אנשים לתמוך בסיעות המזדהות עם הממשל הקיים. ההוצאות בגין פעילות זו, שערכה מוערך במיליוני ש"ח, לא השתקפו בחשבונות הסיעות, וממילא לא השתקפו בהם מקורות המימון של הוצאות אלה.

סעיף 1 לחוק מגדיר "גוף הקשור לסיעה" כ"חבר בני אדם, בין מאוגד ובין שאינו מאוגד, המשתתף בתעמולת הבחירות, או בפעילות מפלגתית שוטפת, שלדעת מבקר המדינה יש לראותו כזרוע של הסיעה בהתחשב בכל האיפיונים הבאים או מקצתם: מטרותיו של חבר בני אדם, פעולותיו, זהות בעליו, מנהליו וחבריו, ייעוד רווחיו והמקורות לכיסוי הפסדיו".

בדוח בחירות 1999, הבהיר מבקר המדינה דאז כי, לצורך קביעה שפעילותו של ארגון חוץ-מפלגתי היא תרומה לסיעה מסוימת, יש צורך בקיום שתי זיקות במצטבר, כפי שיפורט להלן:

זיקה מהותית-רעיונית: ...נוגע לאופי הפוליטי-רעיוני של הפעילות ולאפשרות לראות בה, על פי מהותה, משום תרומה לסיעה מסוימת. כך, שמקרה שבו דן דוח בחירות - 1999 שבו הפעילות העיקרית הייתה בתחום פרסום מסרים - נקבע שיש לבחון את תוכנם התעמולתי של המסרים שפרסם הגוף החוץ-מפלגתי: "...והן פעולות שתכליתן לשכנע אנשים להימנע מלתמוך בסיעה או במועמד (יקמפיין שלילי)... **גם הפצת**

מסרים של הזדהות עם רעיון מסויים, שיש לו משקל במערכת הבחירות, אפשר שתיחשב לתעמולת בחירות. מידת הקרבה למועד הבחירות היא נתון רב חשיבות בראיית מסר ציבורי כתעמולת בחירות, כמו גם הקשר שבינו ובין הסוגיות המרכזיות הנתונות במחלוקת בבחירות".

זיקה ארגונית: ...מידת הזיקה הארגונית שבין הגוף החוץ-מפלגתי ובין הסיעה הנהנית מעשייתו... מצב שבו גורמים בסיעה מניעים תורמים פוטנציאליים לסיעה לתרום דווקא לגופים חוץ-מפלגתיים כדי שיערכו תעמולת בחירות למען הסיעה או יוציאו את הכסף בדרכים אחרות שישייעו לה. למען הסר ספק, בדוח בחירות 1999 הובהר שהכוונה לזיקה ארגונית **במובן הרחב**: "הזיקה הארגונית בין הסיעה ובין הגוף החוץ-מפלגתי אינה חייבת לבוא לידי ביטוי בצד הכספי דווקא. סיעה יכולה להיות מעורבת בפעילות אותו גוף **גם באמצעות** תיאום עמדות, עיצוב מסרים, פעילות ארגונית משותפת, ועוד... עניין לנו גם בזיקה מעשית אשר נוצרת על ידי ממלאי תפקידים, אף שלא על דעת המוסדות המוסמכים. יתירה מזו, מטבען

ומטיבן של פעולות המנוגדות לחוק המימון, כי הן נעשות בהסתר, תוך שיתוף מספר מצומצם של בעלי תפקידים בסיעה, ובלי לשתף את המנגנון הרשמי שלה".

84. במקרה דנן, **שתי הזיקות מקיימות במצטבר** בין עמותת 'עדאלה' לבין מפלגות המתמודדות לכנסת ה-21, כדלקמן:

84.1. **מהותית-רעיונית** - רעיון סיוס "הכיבוש", הפיכת מדינת ישראל למדינת כל לאומיה, ביטול חוק הלאום, ביטול חוק השבות ועוד, כל אלו רעיונות הקשורים כשתי-וערב למפלגות ורשימות פוליטיות מסוימות.

84.2. **ארגונית** - עמותת 'עדאלה' באופן קבוע מגלה תמיכה במפלגות בעלות נטיה פוליטית קיצונית מסוימת, כאשר היא אף מייצגת את עמדתם או אותם בבית המשפט.

1.ד פסיקה חדשה ועדכנית של יו"ר ועדת הבחירות לכנסות ה-21 וה-22

85. בימים 05.04.2019 ו- 20.08.2019 התקבלו שתי החלטות מאוד חשובות של יו"ר ועדת הבחירות לכנסות ה-21 וה-22, כבוד השופט חנן מלצר, אשר בהן הוא קבע כי הפעילות של אגון 'דרכנו' חוסה בגדר פעילות בחירות כהגדרתה בחוק המימון.

86. בהחלטותיו, מנמק כבוד השופט מלצר כי חרף כל הניסיונות של 'דרכנו' שלא "לקרוא לילד בשמו" בכל הנוגע למסרים הפוליטיים המובהקים שלהם והניסיונות לעמעם את הדעות, פעילות אשר יש בה כדי לנסות ו"להביא להחלפת הממשלה בישראל" באופן מובהק היא פעילות אשר יש להגדירה כפעילות בחירות.

87. בפסקה האחרונה להחלטתו, קבע כבוד השופט מלצר בזו הלשון:

לסיום - מי שעושה "פעילות בחירות" צריך להירשם כגוף הפעיל בבחירות. לפוליס עובדתיים ופרשניים, כך שהקול קול יעקב והידיים ידי עשיו - אינם יכולים להועיל כאן נוכח: השפעתם על הבוחר הסביר, ובשל החובה לנהוג בשוויון ובשקיפות בבחירות והצורך למנוע ממי שהוא "בעל המאה" - להתערב בבחירות בסתר.

88. השופט מלצר מצא כי בנסיבות בהן מוכח בפניו שהמשיב מבצע פעילות בחירות כהגדרתה בחוק, וכי סכום הפעילות עולה על הסכום הנקוב בחוק, חזקה על המשיב כי יפעל בהתאם לעקרונות השקיפות והשוויון לבחור ולהיבחר וירשום את עצמו במשרד מבקר המדינה.

89. בהקשר זה יצוין, כי השופט מלצר פירש את הנאמר בחוק גם ככולל פעילות נגד או בעד **גוש של מפלגות** ולא רק נגד או בעד מפלגה ספציפית אחת. וגם, כי הראיה העיקרית למסקנה שאליה הגיע השופט מלצר היתה הצהרתה של 'דרכנו' אודות מטרות פעילותיה. הצהרה אשר 'עדאלה' מפרסמים באופן גאה כפי שתואר.

90. כפי העולה מהתשתית העובדתית שנפרסה לעיל נסיבות המקרה של עמותת 'עדאלה' דומות לנסיבות 'דרכנו' ולפיכך שומא על מבקר המדינה לגזור **גזירה שווה** אף על עמותת 'עדאלה'.

91. בנוסף, ביום 03.09.2019 בג"צ אישר את קביעת השופט מלצר ומשכך ההחלטה **הפכה להחלטת בג"צ**.

92. כאמור, הפעילות של עמותת 'עדאלה' -ושל עמותות נוספות דומות לה- בתקופת הבחירות היא פעילות אשר שמה לה למטרה להשפיע על בוחרים להצביע לרשימות ומפלגות מסוימות מתוך מטרה ברורה: החלפת השלטון בישראל.

ה. סיכום

93. הסמכות לפתוח בבדיקה ובחקירה בעניין החשדות המתוארים לעיל מוקנית לכבוד יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית מתוקף סמכויות רחבות המוקנות לו בכל הנוגע לשמירה על הוראות חוקי הבחירות, מימון מפלגות ודרכי תעמולה, והוא רשאי להוציא צווי מניעה בכדי למנוע עבירה על הוראות החוקים.

94. על יסוד כל אחד מן הנימוקים והעבירות המתוארים בבקשה זו, קל וחומר על יסוד משקלם המצטבר, ובהתאם לחומרת המעשים העומדים בסתירה מוחלטת לכל עקרונות הדמוקרטיה הליברלית והמנהל התקין, ברור כשמש כי המפלגות השתמשו בשירותי עמותת עדאלה כגוף פעיל בבחירות על מנת שזו תסייע להן בבחירות לכנסת ה-21.

95. כל הגורמים אשר צוינו במכתבי זה חשודים בביצוע עבירות חמורות על טוהר המידות בזמן מערכת הבחירות.

96. אשר על כן, ובהתאם לחומרת המעשים העומדים בסתירה מוחלטת לכל עקרונות הדמוקרטיה הליברלית והמנהל התקין, אבקש להורות:

- 96.1 לחקור את כל המפלגות בגין חשד לעבירות על חוקי הבחירות.
- 96.2 לחקור את עמותת 'עדאלה' בחשד לביצוע פעילות בחירות אסורה במהלך הבחירות לכנסת.
- 96.3 שעל כל המפלגות והמתמודדים בה לגלות בתצהיר את האופן שבו קיבלו ו/או העניקו תרומה (מכל סוג שהיא) ביחס לבחירות שנערכו לכנסת ה-21, בין אם באמצעות כספים, מפגשים, ייעוץ, הופעות, הפגנות, לוגיסטיקה וכיוצא בזה, הקשורות בכל צורה שהיא לקרן לישראל חדשה (NIF) או לעמותת עדאלה.
- 96.4 המלצה ליועץ המשפטי לממשלה לפתוח בחקירה בנדון מול גורמי אכיפת החוק.
- 96.5 הטלת העונשים הקבועים בחוק בגין העבירות המיוחסות לעדאלה.
97. על טיפולך המסור ותשובתך אלינו, נודה מראש.
- נשמח לעמוד לרשותך בהבהרות ופרטים נוספים ככל ויידרש,

בכבוד רב,

עדי בן חור, עו"ד

יעקב כהן, עו"ד ומגשר
ראש אגף משפטי
תנועת אם תרצו

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3

Jerusalem

9788803

Tel. no.: +972-2-6441085

Cell no.: +972-54-328533

Fax no.: +972-77-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3

ירושלים

9788803

מס' טל': 02-6441085

מס' נייד: 054-7328533

מס' פקס: 077-3181659

נספח א'

העתק תגובת עו"ד טליה ג'מאל, עוזרת אישית ליועץ המשפטי, וועדת הבחירות המרכזית, מיום 27.03.2019

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת הלשכה המשפטית

ירושלים, כי באדר ב', התשע"ט
27 מרץ 2019
סימוכין: 1588419

לכבוד
עו"ד יעקב כהן ועו"ד עדי בן חור
תנועת אם תרצו
באמצעות כתובת הדוא"ל yaakov@imti.org.il

שלום רב,

הנדון: טענות בעניין פעילות עמותת עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

לסימוכין: מכתבכם מיום 21.5.2019

מכתבכם ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 והמשנה לנשיאת בית המשפט העליון, כב' השופט ח' מלצר (להלן: יו"ר הוועדה), הועבר לטיפולי והריני להשיב לכם כדלקמן:

1. מבקר המדינה הוא האמון על יישום חוק מימון מפלגות, התשל"ג-1973 (להלן: חוק מימון מפלגות או החוק), ועל כן הסמכות לפקח על יישומו נתון לו ולא ליו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת (להלן: הוועדה).

2. נוכח האמור, על פניו נדמה כי מבקר המדינה הוא הכתובת הנכונה לפנייתכם. זאת, במיוחד נוכח בקשותיכם בפס' 67 לבדוק האם וכיצד העמותה רשומה אצל מבקר המדינה, ולחשוף מקורות תרומה בהתאם לסעיף 10ג(ז) לחוק – המטיל חובת פרסום בהתאם להנחיות מבקר המדינה.

3. ככל שרצונכם בפתיחת חקירה משטרתית באשר לעניינים המועלים במכתבכם – עליכם להגיש לה תלונה ישירות.

4. לעניין בקשתכם לצווי מניעה, אבהיר כי ליו"ר הוועדה הנכבד אכן מסורה הסמכות לדון ולהוציאם בקשר לעניינים מסוימים העולים מחוק מימון מפלגות ונוגעים לגופים פעילים בבחירות. ואולם, סמכות זו היא סמכות שיפוטית מובהקת. על כן, יו"ר הוועדה יידרש לבקשות כאמור אך במסגרת הליך שיפוטי המתנהל לפי כל סדרי הדין, במסגרתו אף ניתנת הזדמנות לגוף שכנגדו מבוקשים הצווים לטעון את טענותיו.

5. בהקשר זה, אבקש להביא לתשומת לבכם את נוסח סעיף 10ג(ז) לחוק, המסמך את יו"ר ועדת הבחירות המרכזית להוציא את הצווים המבוקשים על ידכם:

"יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת רשאי, לבקשת מפלגה המיוצגת בכנסת או מפלגה שהגישה רשימת מועמדים בבחירות לכנסת הבאה, ולאחר שנתן לנוגע בדבר הזדמנות להביא את טענותיו לפניו, לתת צו המונע הפרת הוראה מהוראות סעיף

עמוד 1 מתוך 2

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 9195015 العنوان: مجمع بن غوريون, أورشليم القدس, 9195015

טלפון هاتف: 02-6753407, פקס فاكس: 02-5669855 דוא"ל البريد الإلكتروني: DeanL@knesset.gov.il

אתר האינטרנט الموقع www.bechirot.gov.il

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

הלשכה המשפטית

ועדת הבחירות המרכזית לכנסת

זה או מהנחיות שנתן מבקר המדינה לפיו; על דיון בעתירה לצו ועל צו לפי סעיף קטן זה יחולו הוראות סעיפים 17ב ו-17ה(ה) לחוק הבחירות (דרכי תעמולה), התשי"ט-1959, וסדרי הדין שנקבעו לפי סעיף 17ה(א) לחוק האמור, והכול בשינויים המחויבים".

6. ככל שאחד הגופים המנויים בסעיף יגיש ליו"ר הוועדה הנכבד עתירה לפי הוראות הבחירות (דרכי תעמולה) (סדרי הדין בבקשות ועררים), התשע"ה-2015 – תועבר העתירה לעיונו.

בכבוד רב,

טליה ג'מאל, עו"ד
עוזרת ראשית ליועץ המשפטי

העתקים: עו"ד דין ליבנה, היועץ המשפטי לוועדה
עו"ד אוריאל רוזנברג, עוזר ליו"ר הוועדה והמשנה לנשיאת בית המשפט העליון
מר גיורא פורדיס, דובר הוועדה
גב' יהודית בואנו, ראש תחום פניות הציבור

עמוד 2 מתוך 2

משכן הכנסת, קריית דוד בן-גוריון, ירושלים 91950 : العنوان : مجمع بن غوريون, اورشليم القدس, 91950
טלפון هاتف: 02-6753407, פקס فاكس: 02-5669855 דוא"ל البريد الإلكتروني: Slevi@knesset.gov.il
אתר האינטרנט الموقع www.bechirot.gov.il

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3

Jerusalem

9788803

Tel. no.: +972-2-6441085

Cell no.: +972-54-328533

Fax no.: +972-77-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3

ירושלים

9788803

מס' טל': 02-6441085

מס' נייד: 054-7328533

מס' פקס: 077-3181659

נספח ב'

העתק תגובת עו"ד רועי מגידו מרשם העמותות מיום 19.06.2019

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659
adi.ben.hur.adv@gmail.com

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

מדינת ישראל
משרד המשפטים
רשות התאגידים
רשם העמותות

י"ג סיון תשע"ט
16 יוני 2019
מס' עמותה: 580312247
קוד סריקה: 90

בדוא"ל Yaakov@imti.org.il

לכבוד
מר יעקב כהן, עו"ד
אם תרצו – ציונות להיות
או לחדול (ע"ר) 580471662
ת.ד. 53204 ירושלים 9153191

ח.נ.

הנדון: עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (ע"ר)
סימוכין: מכתב מיום 25.3.2019

1. העמותה שבנדון (להלן: "העמותה") נרשמה ביום 25.12.1997 ומטרותיה המאושרות הן: "קידום זכויות האדם במדינת ישראל בכלל וזכויות המיעוט הערבי בפרט לרבות ההגנה על זכויות האדם של כל היחידים הכפופים לשיפוטה של מדינת ישראל"
2. בפניה שבסימוכין נטען כי העמותה הפרה את הוראות חוק מימון מפלגות, תשל"ג - 1973 (להלן: "חוק מימון מפלגות") וזאת מהטעם כי העמותה מבצעת פעילות בחירות, מבלי שנרשמה כגוף פעיל בבחירות אצל מבקר המדינה, כמתחייב בחוק. עוד נטען כי פעילות העמותה אינה עולה בקנה אחד עם מטרותיה הרשומות, ומכוונת לפגוע באופייה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.
3. באשר לטענה כי פעילות העמותה הפרה את הוראות חוק מימון מפלגות, הרי שבהתאם להוראת סעיף 10 לאותו חוק, הסמכות לבחון את הטענה האם גורם כלשהו הפר את החובה להירשם כגוף פעיל בבחירות, מצויה בידי מבקר המדינה.
4. באשר לטענה בדבר כי פעילות העמותה חורגת ממטרותיה, הרי שעיון במטרות העמותה, כפי שהובאו לעיל, מעלה כי הן מנוסחות באופן רחב דיו כדי לכלול את הפעילות המתוארת במכתבך, ובלבד שפעילות זו תעשה בהתאם להוראות כל דין.
5. ככול שהנדן סבור כי פעילות העמותה מהווה הפרה של החוק (בין אם מדובר בחוק מימון מפלגות ובין אם בחוק אחר), הרי שלאחר שהגורמים המוסמכים ידרשו לעניין, יבחן הרשם בהתאם האם יש מקום להפעלת סמכויות מטעמו.
6. בזאת הסתיים הטיפול בפנייה.

בכבוד רב,
רועי מגידן, עו"ד
סגן מנהל חטיבת חינוך, פריאות וחברה
רשות התאגידים – רשם העמותות

רחוב ירמיהו 39, מגדלי הבירה בנין 1, ירושלים 9446722, ת"ד 34071 ירושלים 9134001
טלפון: 1-700-70-60-44 | moked-amutot@justice.gov.il
שעות קבלת קהל: ימים א', ב', ד', ה' 08:30-12:30; יום ג' הפקדת מסמכים בלבד (בקומת כניסה)

כחלק מהשירות שניתן לך במשרד המשפטים אנו מזמינים אותך להיכנס לאתר 'כל זכות' בכתובת: kolzchut.org.il/justice כי יש לך את הזכות לדעת מהן הזכויות שלך!

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

נספח ג'

צילום פוסט מעמוד הפייסבוק של עמותת 'עדאלה' בנוגע לדיון כנגד ד"ר עופר כסיף + קישור אליו

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

אסתרו
בונים חברה ציונית

קישור לפוסט -

<https://www.facebook.com/Adalah/photos/a.815119781836307/2505975849417350/?type=3&theater>

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

נספח ד'

החוקה הדמקורטית של עמותת 'עדאלה' + קישור לחוקה

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

Adalah The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel
عدالة المركز القانوني لحقوق الاقلية العربية في اسرائيل
عدالة המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל

החוקה הדמוקרטית

2007

(Draft – Last Posting 20 March 2007)

P.O. Box 510 Shafa'amr 20200 Israel Tel: (972)-4-950-1610 Fax: (972)-4-950-3140
شفا عمرو ٢٠٢٠٠ ص.ب ٥١٠ هاتف: ٠٤-٩٥٠١٦١٠ فاكس: ٠٤-٩٥٠٣١٤٠
שפרעם 20200 ת.ד. 510 טלפון: 04-9501610 פקס: 04-9503140
Email: adalah@adalah.org <http://www.adalah.org>

אם תרצו- ציונות להיות או לחדול (ע"ר) מס' 580471662
טל – 072-2146237 פקס – 02-5323002
ת.ד. 53204, ירושלים, 9153101

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

תוכן עניינים

3 ..... דבר יו"ר ההנהלה

החוקה הדמוקרטית

4 ..... הפרק הראשון : מבוא

6 ..... הפרק השני : יסודות השלטון והמשטר

הפרק השלישי : חירויות וזכויות יסוד

10 ..... I- חירויות יסוד

12 ..... II- צדק חלוקתי וצדק מתקן : חופש הקניין וחלוקת קרקע

13 ..... III- זכויות חברתיות וכלכליות

14 ..... IV- זכויות במשפט וצדק בפלילים

16..... הפרק הרביעי : שונות

דבר יו"ר ההנהלה

ארגון עדאלה מפרסם בשנה העשירית להיווסדו את "החוקה הדמוקרטית", כהצעת חוקה למדינת ישראל, שבבסיסה מדינה דמוקרטית דו-לשונית ורב-תרבותית. חוקה זו נשענת על העקרונות האוניברסליים, האמנות הבינלאומיות בדבר זכויות האדם, ניסיון העמים והחוקות של מדינות דמוקרטיות שונות.

קבוצות ישראליות שונות יוזמות ומציעות בשנים האחרונות הצעות לחוקה למדינה. הצעות אלו אינן נשענות על ערכים דמוקרטיים ובמיוחד הן מתעלמות מעקרון השוויון המלא בין כלל האזרחים ומתייחסות אל האזרחים הערבים כאל זרים במולדת זו, שבה ההיסטוריה, הזיכרון והזכויות הקיבוציות הן נחלתם של היהודים בלבד. לא במקרה, איפוא, הצעות אלו עסוקות בשאלת "מיחו יהודי" ומתעלמות מהסוגיה החוקתית הראשונית: מיחו האזרח.

לפיכך מצאנו לנכון להציע חוקה דמוקרטית, המעגנת את חירויות הפרט והזכויות של כלל הקבוצות במדינה על בסיס שוויוני, מעניקה משקל סגולי לעולות ההיסטוריות שנגרמו לאזרחים הערבים ומתייחסת באופן רציני לזכויות הכלכליות והחברתיות של כלל התושבים. אם "חוקה דמוקרטית" זו תצליח להבליט את הפערים הגדולים שקיימים בינה לבין שאר ההצעות, וכך תיצור דיאלוג ודיון ציבורי ענייני על מהותן של החירויות והזכויות בארץ זו - נראה בכך צעד חשוב לקראת קידום השוויון על רקע לאום, החירויות והצדק החברתי.

חוקה זו היא פרי של עבודה ודיונים רבים שניהלו בשנתיים האחרונות חברי הצוות, ההנהלה והאסיפה הכללית של ארגון עדאלה. בשמי ובשם הנהלת עדאלה אני מבקש להודות ולהביע את הערכתי העמוקה לכל חברי צוות הארגון ולמנכ"ל, עו"ד חסן ג'בארין, על מאמציהם המקצועיים להכנת הצעה זו, שנשענו, לכל אורך הדרך, על אחיזתם בערכים האוניברסליים; כמו כן אבקש להודות לעמיתי חברי ההנהלה והאסיפה הכללית של עדאלה ולכל העמיתים המקצועיים, מהארץ ומחו"ל, על השתתפותם בדיונים בטיטות השונות ועל הערותיהם והצעותיהם שתרמו והעשירו את הדיונים.

במקביל להכנת "החוקה הדמוקרטית" הזו הוכנו עוד שני מסמכים חשובים על ידי שני צוותים שכללו אקדמאים, אינטלקטואלים ופעילים בחברה האזרחית: "החזון העתידי", שהוכן על ידי צוות מטעם יו"ר ועדת המעקב בשם הוועד הארצי של ראשי הרשויות המקומיות הערביות, ו"אמנת חיפה" שתפרסם בקרוב ושהוכנה על ידי צוות מטעם מדה אלכרמל – המכון הערבי למחקר יישומי. רבים מחברי ארגון עדאלה נטלו חלק פעיל בשני הצוותים הללו. לכל מסמך מהשלושה ייחודיות משלו ושלושתם משלימים זה את זה. מסמכים אלה מעידים על תהליך של העצמה פוליטית וחברתית של האזרחים הערבים.

למרות ההתקדמות בהכנת הנוסח הזה של "החוקה הדמוקרטית", נבקש להתייחס אליו כאל נטישה לא סופית למשך שנה, על מנת לקיים דיון ציבורי פורה סביב הוראותיו, בתקווה שנגיע לנוסח הסופי של פרויקט חשוב זה.

פרופסור מרואן דוירי
יו"ר הנהלת עדאלה
פברואר 2007

Draft – Last Posting 20 March 2007

החוקה הדמוקרטית

הפרק הראשון: מבוא

1. ההכרזה האוניברסלית לכל באי עולם בדבר זכויות האדם משנת 1948, שעיונה את הלחמים האנושיים מהזוועות שבוצעו במהלך מלחמת העולם השנייה, וכן האמנות הבינלאומיות בדבר זכויות האדם שאושרו לאחר מכן, קובעות כי: כל בני האדם שווים הם; איסור ההפליה הוא עיקרון מוחלט שאינו נתון לפשרות כלשהן; לכל עם הזכות להגדרה עצמית; אין עם שזכויותיו עליונות על אלו של עם אחר; והבטחת חירותו האישית וזכויותיו הכלכליות והחברתיות של האדם הינה הכרחית לקידום עקרונות החירות, השוויון והצדק.
2. לאחר סיום מלחמת העולם השנייה וכתוצאה ממאבקם ארוך השנים והצורך נגד משטרים קולוניאליים, הצליחו עמים רבים להשיג את עצמאותם ולממש את זכותם להגדרה עצמית. בשנים האחרונות התרחשו תהליכים היסטוריים במדינות, שבהן שררה מדיניות של דיכוי והפליה. סיום משטר האפרטהייד בדרום אפריקה הוא הדוגמה הבולטת ביותר לתהליכים מסוג זה. במדינות אלה הופקו לקחי העבר וקודם פיוס היסטורי, הן על בסיס ההכרה בעוול ההיסטורי שגרמו מדינות אלה לקבוצות שקופחו ודוכאו, והן על ידי שותפות אפקטיבית של קבוצות אלה בהליך קביעת הנורמות החוקתיות.
3. על בסיס העקרונות האוניברסליים, האמנות הבינלאומיות בדבר זכויות האדם וניסיון העמים, אנו כארגון זכויות אדם מבקשים להגיש בזה נוסח של הצעת חוקה הכוללת הוראות בסדרי שלטון ומשטר וזכויות וחירויות, כפי שיפורט להלן, שלדעתנו יש לעגן בחוקה ו/או בחוקתה העתידית של מדינת ישראל.
4. לשם בנייתה של חברה דמוקרטית שוויונית, המשוחררת מאלימות ומדיכוי, וכבסיס לפיוס היסטורי בינה לבין העם הפלסטיני וכלל האומה הערבית, על מדינת ישראל להכיר באחריותה לעוולות ההיסטוריות שגרמה לעם הפלסטיני בכללותו עובר להקמתה ולאחר מכן: להכיר באחריותה לעוולות אל-נכבה והכיבוש; להכיר בזכות השיבה של הפליטים הפלסטינים על בסיס החלטת האו"ם 194; להכיר בזכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית לרבות ההכרה בזכויות הפלסטינים בישראל כמיעוט מולדת; וכן לסגת מכל השטחים הכבושים משנת 1967.
5. הערבים-הפלסטינים אזרחי מדינת ישראל חיים במולדתם מימים ימימה. כאן נולדו ופה צמחו שורשיהם ההיסטוריים, התפתחו ושגשגו חייהם הלאומיים והתרבותיים כתורמים פעילים בתרבות ובהיסטוריה האנושית – הן כחלק מהאומה הערבית והתרבות האיסלאמית והן כחלק בלתי נפרד מהעם הפלסטיני.
6. הואיל ומעמדם המדיני של האזרחים הערבים-הפלסטינים השתנה למיעוט במולדתם שלא מרצונם ומאז לא חדלה אחיזתם בזהותם הלאומית; והואיל וזכויותיו של מיעוט מולדת חייבות לכלול, בין היתר, את אלו שהיו אמורות להישמר ולהתפתח, ככל שניתן, אלמלא הפיכתו למיעוט במולדתו – לפיכך, נקודת המוצא המשפטית של הצעת חוקה זו היא: האזרחים הערבים במדינת ישראל הינם מיעוט-מולדת.
7. הואיל והמדיניות והפעולות של ממשלות ישראל מאז 1948 גרמו למיעוט הערבי-הפלסטיני עוולות קשות, אשר חלקן נמשכות עד היום, ובכללן ניתוקו מבני עמו ואומתו, עקירת כפרים והריסתם, הריסת בתים, הטלת משטר צבאי עד 1966, טבח כפר קאסם ב-1956, הרג צעירים ביום אל-ארד הראשון ב-1976 ובאוקטובר 2000, הפקעת נכסי אל-ווקף המוסלמי, נישול מקרקע, העדר הכרה בכפרים, הפרדת משפחות וכן מדיניות של הפליה מוסדית בכל תחומי החיים והדרת המיעוט הערבי על בסיס הגדרת המדינה כיהודית, אי לכך הצעת חוקה זו קובעת, כי זכויותיו הבסיסיות של המיעוט הערבי כוללות, בין היתר: השבת קרקעותיו ונכסיו על בסיס עקרון הצדק המתקן, שותפות אפקטיבית בקבלת ההחלטות, מימוש זכותו לאוטונומיה תרבותית וההכרה בשפתו הערבית כשפה רשמית במדינת ישראל.

8. כבודו וחירותו האישית של הפרט הם הבסיס לקיומה של חברה המושתתת על זכויות האדם. אולם מימושן של זכויות אלו מותנה בקיומה של חברה שוויונית. לפיכך הצעת חוקה זו קובעת, כי חובה להבטיח את הזכויות הכלכליות והחברתיות לכלל התושבים והאזרחים, ובמיוחד לנוקדים שביניהם, ולהגן עליהן.
9. במדינה שאינה שולטת וכובשת עם אחר ואשר מושתתת על השוויון המלא בין כל תושביה ובין כל קבוצותיה השונות, יכבדו האזרחים היהודים והערבים זה את זכויותיו של זה לחיות בשלום, בכבוד ובשוויון, ויהיו מאוחדים בהכרתם ובכבוד שהם מעניקים הן לשונות ביניהם והן לשונות הקיימת בין כלל הקבוצות במדינה דמוקרטית דו-לשונית ורב תרבותית.¹

(אושר בישיבת האסיפה הכללית של עדאלה ביום 15 ביולי 2006)

¹ **דברי הסבר: המבוא**

מטרתו של מבוא זה היא להסביר את העקרונות שהנחו אותנו בכתיבת הצעת חוקה זו. אנו סבורים, כי מבוא לחוקה עתידית למדינת ישראל חייב להיות, אם בכלל, בהסכמתם הפוליטית של נציגי כל הצדדים בעלי העניין. עוד נציין כי, ההוראות שבפרקים להלן התבססו, בין היתר, על הניסיון המשפטי והחוקות של מדינות דמוקרטיות רבות. הן מבוססות גם על האמנות הבינלאומיות, ובעיקר אלו שלהלן:

The Universal Declaration of Human Rights (1948); Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1948); UNESCO Convention against Discrimination in Education (1960); International Convention on Civil and Political Rights (1966); International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1966); International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966); International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant, Workers and Members of their Families (1990). U.N Declaration on the Right of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (1992);

הפרק השני: יסודות השלטון והמשטר

גבולות מדינת ישראל²

1. גבולותיה של מדינת ישראל הם גבולות השטח שחל עליו החוק הישראלי עד 5 ביוני 1967.

מדינה דמוקרטית

2. המשטר הדמוקרטי במדינה מושתת על הערכים בדבר כבוד האדם, חירותו ושוויונו.

עליונות החוקה

3. החוקה היא הנורמה המשפטית העליונה במדינה.

הפרלמנט

4. הכנסת היא הרשות המחוקקת של המדינה.

5. הכנסת היא בית הנבחרים של המדינה הכולל מאה ועשרים חברים.

משטר פרלמנטרי רב-מפלגתי

6. המשטר השלטוני מושתת על משטר פרלמנטרי רב-מפלגתי, שבמסגרתו מתקיימות מדי ארבע שנים בחירות חופשיות, שוות, חשאיות ויחסיות, אשר מבטיחות ייצוג הולם בכנסת לקבוצות הלאומיות והדתיות.

7. כל אזרח בגיר זכאי לבחור ולהיבחר לכנסת.

הממשלה

8. הממשלה מורכבת מראש הממשלה ומשרים אחרים והיא מכהנת מכוח אמון הכנסת.

9. הממשלה היא המוסמכת על ניהול כלל זרועותיה של הרשות המבצעת.

10. הממשלה ממלאת את תפקידיה על פי החוקה והחוק.

²דברי הסבר: גבולות המדינה

קביעת גבולותיה של מדינה בחוקה הינה עניין מהותי בקביעת מתחם זכויות האזרח. הסינתזה אורחות-טריטוריה קיבלה חשיבות היסטורית מאז אמנת וסטפליה באירופה (Treaty of Westphalia, 1648). לפני כן, לא השייכות לטריטוריה, אלא השייכות השבטית, הדתית, הקשר עם הכנסייה, אורח החיים וצורת החיים של קבוצה הם אלה שהיו הסוכנים המתווכים בין הנתנים לבין השלטון. לפי תפיסה זו, האימפריה העותמאנית, לדוגמה, העניקה אוטונומיה דתית לקבוצות לא מתוך תפיסה דמוקרטית, אלא מתוך השקפה שבטית. לעומת זאת, מבחן השייכות ל"טריטוריה ברורה" סייע בהגדרת "מיהו אורח", העומד כשווה מול המדינה ללא סוכנים מתווכים. דברים אלה מקבלים משנה תוקף במדינת ישראל, שבה אי תיחום הגבולות תרם לכך שהשייכות השבטית והאתנית נחפכו למהות האזרחות. עניין זה גם מסביר מדוע המשפט הישראלי עסוק בשאלה "מיהו יהודי" ולא במקבילתה, "מיהו אורח"; לא במקרה אורחותם של היהודים המתגוררים מעבר לקו הירוק, למשל, איתנה יותר מזו של האזרחים הערבים שבתוך קו הירוק; וגם לא במקרה מועלות הצעות בדבר העברת אזרחותם של חלק מהאזרחים הערבים (אזור המשולש) במסגרת חילופי אוכלוסין. ודוק, התפיסה הציבורית שלפיה אזרחותם של חלק מהאזרחים הינה זמנית עקב העדר הגדרת הגבולות, תפגע באופן קבוע במעמדם היומיומי של אזרחים אלה. מכאן נכונותה של האמרה:

Empires have frontiers but democracies have borders.

הרשות השופטת³

11. הרשות השופטת היא המוסמכת על השפיטה במדינה ובכלל זה היא מוסמכת להכריז על בטלותם של חוקים המנוגדים לחוקה.
12. בתי המשפט המוסמכים לשפוט במדינה הם: בית המשפט העליון, בית המשפט המחוזי, בית משפט השלום ובית משפט אחר, לרבות בתי דין לסוגיהם שיוקמו על פי חוק.
13. הלכה שנפסקה בבית המשפט העליון מחייבת את כל הערכאות השיפוטיות של הרשות השופטת, זולת בית המשפט העליון.
14. מינוי שופטים לרשות השופטת יבוצע על פי מומחיותם של המועמדים ובקיאותם במשפט, ניסיונם, עצמאותם ומחויבותם לערכי החוקה.

אזרחות

15. חוקי האזרחות וההגירה יושתתו על עקרון איסור ההפליה ויקבעו הסדרים, שלפיהם אזרחות של מדינת ישראל תוענק:
  - א. לכל מי שנולד בשטח מדינת ישראל להורה שאף הוא נולד בשטח מדינת ישראל.
  - ב. לכל מי שנולד להורה שהוא אזרח מדינת ישראל.
  - ג. לבן זוג של אזרח מדינת ישראל.
  - ד. למי שטעמים הומניטאריים עומדים בבסיס הגעתו או בבסיס שהותו במדינת ישראל, ובתוך כך מי שנרדף על רקע פוליטי.
16. אזרחותו של אזרח מדינת ישראל איננה ניתנת לשליכה.

מדינה דו-לשונית⁴

17. א. העברית והערבית הן השפות הרשמיות של מדינת ישראל, הזכות למעמד שווה בכל תפקודיהן ופעילויותיהן של הרשות המחוקקת והרשות המבצעת.
  - ב. כל ההודעות הרשמיות, לרבות חוקים, צווים ותקנות, יהיו תקפים כשיוצאו לאור, יודפסו ויפורסמו בו זמנית בשתי השפות הרשמיות.
  - ג. פסקי הדין של בית המשפט העליון, בתי המשפט המחוזיים ובתי דין לערעורים יוצאו לאור, יודפסו ויפורסמו בשתי השפות הרשמיות באופן מיידי עם נתינתם.

³ דברי הסבר: שלוש הרשויות

התייחסותנו כאן לשלוש הרשויות: (המחוקקת, המבצעת והשופטת) נעשתה ככל שהתייחסות זו הינה חיונית והכרחית לחוקה וכן ככל שיש לה השפעה על מהותו של המשטר הדמוקרטי. החקיקה הראשית היא המנגנון הראוי שיפרט את ההיבטים הניהוליים של רשויות אלה שלא פורטו כאן (כגון, ועדות הכנסת, הרכב הממשלה, מספר השרים, משך כהונתם של שופטים וכו'). כמו כן, לא ראינו הכרח בהצעה זו להתייחס למוסדות אחרים שניתן תמיד להסתפק בעיגונם בחקיקה ראשית כגון נשיא המדינה ואח"י וזאת מכיוון שקיומם אינו הכרחי למימושו של משטר דמוקרטי פרלמנטארי-רב מפלגתי. עם זאת, ברור כי, כל חקיקה ראשית עתידית שתתייחס לשאר תפקודן וניהולן של כלל הרשויות הללו ממילא תהיה כפופה לערכי החוקה.

⁴ דברי הסבר: שפות רשמיות

קביעת השימוש בשפות הרשמיות התבססה על תפיסתנו בדבר מהותו של "משטר פדרלי מדומיין". לכן מוצע, למשל, כי השימוש השוויוני בשתי השפות הרשמיות ייעשה בכל פעילויותיהן של הרשות המחוקקת והרשות המבצעת וכן בפעילויותיה של הרשות השופטת ברמת המחוז ומעלה. לכן היחידות האוטונומיות הקטנות, כגון הרשות המקומית של הכפר, היישוב הקטן ובתי המשפט המקומיים (הערכאות הראשונות כמו בית משפט השלום ובתי הדין למיניהם) יהיו רשאיות להשתמש בשפה רשמית אחת (של המקום), אלא אם כן נקבע אחרת.

- ד. כל מתדיין זכאי להשתמש בפני ערכאות שיפוטיות באחת מהשפות הרשמיות לפי בחירתו, והוא יהיה זכאי לקבל בשפה שבחר שירות מלא בענייניו, כגון: תרגום מיידי וסימולטני לדיונים, פרוטוקולים, כתבי בית דין החלטות ופסקי דין.
- ה. רשויות מקומיות מעורבות ישתמשו בכל תפקודיהן ופעולותיהן בשתי השפות הרשמיות ובאופן שווה.
- ו. יוקמו שני סוגי מוסדות חינוך, לרבות מוסדות להשכלה גבוהה, הן בשפה העברית והן בשפה הערבית; וכל אדם זכאי לבחור ללמוד במוסד חינוך, שבו לומדים באחת משתי השפות הרשמיות.
- ז. ייקבעו בחוק הסדרים להענקת מעמד הולם ושוויוני לשתי השפות הרשמיות בתקשורת האלקטרונית הארצית.

מדינה רב-תרבותית⁵

18. א. כל קבוצה, המהווה מיעוט לאומי זכאית למוסדות חינוכיים ותרבותיים וכל קבוצה המהווה מיעוט דתי זכאית למוסדות דתיים.
- ב. כל הקבוצות לעיל זכאיות לנהל את מוסדותיהן על ידי גוף יציג שנבחר על ידי חברי הקבוצה (להלן: הגוף היציג).
- ג. מדינת ישראל תעביר לידי הגוף היציג תקציב הולם על מנת להבטיח את קיומם של מוסדות אלה וניהולם באיכות טובה ושוות ערך לטובין שמהם נהנים בני קהילת הרוב.
- ד. יישמרו כל האתרים ההיסטוריים, התרבותיים והמקומות הקדושים של כל הקבוצות לעיל מפני כל פגיעה, חילול או פגיעה בכבוד המקום ובקדושתו.
- ה. לא יופרו כבודו, שוויונו וחירותו של אדם הכפוף להחלטותיו של הגוף היציג.
- ו. כל אזרח, השייך לאחת מהקבוצות לעיל, זכאי לקיים את זהותו ותרבותו בחיים הציבוריים, לטפח אותן ולהשתמש בהן.
- ז. כל אזרח זכאי לכוון ולקיים את קשריו המשפחתיים, החברתיים, התרבותיים, הדתיים והכלכליים עם בני עמו או בני האומה שהוא משתייך אליה, ובכלל זה זכותו למעבר גבולות חופשי אליהם.
- ח. קבוצות המיעוט האלה זכאיות לייצוג הולם בכל רשויות השלטון של מדינת ישראל.

סמלים

19. סמליה של מדינת ישראל ייקבעו בחוק בכפוף לאמור בסעיף 20 להלן.

⁵ דברי הסבר: רב-תרבותיות

המקור העיקרי של הזכויות האלה קבוע בסעיף 27 לאמנה הבינלאומית לזכויות אורחיות ופוליטיות, שמדינת ישראל הינה צד לה. היקף תחולתו ופרשנותו של סעיף זה הוכרו ב-: U.N Declaration on the Right of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities (1992).

שותפות בקבלת החלטות

20. (מודל I)

א. תוקם ועדה בכנסת, שתיקרא "הוועדה הפרלמנטרית לענייני דו לשוניות ורב תרבותיות". ועדה זו תהיה מורכבת מחברי כנסת, אשר מחציתם יהיו ממפלגות, שעל פי הגדרתן ואופיין הן מפלגות ערביות ו/או מפלגות ערביות-יהודיות.

ב. לא יחוקק חוק בכנסת ולא יאושר חיקוק בוועדות הכנסת, בעניינים הנוגעים להוראות פרק זה, ללא אישורה המקדמי של הוועדה הפרלמנטרית לענייני דו לשוניות ורב תרבותיות; ואולם מליאת הכנסת תהיה רשאית לחוקק או לאשר חיקוק שכזה בניגוד להחלטתה של הוועדה ברוב מיוחד, שלא יפחת משני שלישים של חברי הכנסת.

ג. הוראות סעיף זה יחולו בתקופת ביניים שתיקבע בהסכמה, למען ביסוסם ומימושם של עקרונות פרק זה.

20. (מודל II)

א. לא תאושר הצעת חוק על ידי מליאת הכנסת, אם הצביעו נגדה 75% מחברי הכנסת השייכים למפלגות, שעל פי הגדרתן ואופיין הן מפלגות ערביות ו/או מפלגות ערביות-יהודיות, בנימוק המפרט כי הצעת החוק פוגעת בזכויותיו המוקנות של המיעוט הערבי.

ב. הוראות סעיף זה יחולו לתקופת ביניים, שתיקבע בהסכמה, למען ביסוסם ומימושם של עקרונות פרק זה.⁶

⁶ דברי הסבר: שותפות בקבלת החלטות בכנסת

סעיף 20 נשען על עקרון השותפות בשלטון (power sharing) של מיעוטים ובמיוחד מיעוטי מולדת, מיעוטים לאומיים או מיעוטי לשון. הצענו כאן שני מודלים חלופיים, כדוגמה בלבד ליישום עיקרון זה, והם בוודאי אינם המודלים היחידים העשויים לקיים את העיקרון. קביעת סוג המודל היא עניין להסכמה פוליטית בין הנציגים. במדינות שהוענקה בהן אוטונומיה טריטוריאלית למיעוטים וכן במדינות פדרליות מסוימות, מתקיים עיקרון זה בדרגות שונות. בקנדה, למשל, הפרובינציה של קוויבק נהנית מאוטונומיה טריטוריאלית וגם מזכות וטו בענייני שפה במישור הפדרלי. סעיף 2 לחוקת בלגיה קובע, כי בלגיה מורכבת משלוש קהילות לשון וכל אחת מהן נהנית מאוטונומיה לא טריטוריאלית בענייני חינוך, בריאות, מדיניות לשון ותרבות. בתחומים של הממשל המרכזי והאוטונומיה הקהילתית לא חלה בהם, הקבוצות וכאיות ל-group veto procedure, שלפיו אם 75% מנציגי קבוצה לשונית בפרלמנט הפדרלי של בלגיה מצביעים על סוגיה מסוימת ככזו שעלולה להשפיע על חיי אחת הקהילות, נושא החקיקה יועבר לקבינט פדרלי שיציע חלופות אחרות. מעגון זה מסייע לגישור ולפישור. מקדוניה קבעה בחוקה שלה משנת 1991 כי מקדוניה היא מדינת העם המקדוני, אף על פי ש-20%-25% מאוכלוסייתה הם אלבנים ילידים. כתוצאה מהתנגדותם הנחרצת של האלבנים, נקבע בהסכם אוהריד משנת 2001, כי מקדוניה היא מדינת המקדונים והאלבנים ומיעוטים אתניים אחרים. לפי החוקה היום, מונעק כוח וטו למיעוט האלבני ביחס לשינוי החוקה בנושאים הרלבנטיים לתרבות ושפה, וכן ביחס למינויים מרכזיים. ועוד, בצפון אירלנד הוקמו מוסדות שלטון ושותפות על פי הסכם יום השישי הטוב, מאפריל 1998, שקבעו שיטה מורכבת של מרכיבי וטו בין הקתולים לבין הפרוטסטנטים. אלו הן דוגמאות בלבד. לא קבענו מועד לסיום תקופת הביניים, כי זה עניין להסכמה פוליטית. המחל הזה לא העניק את הזכות לכלל הקבוצות אלא לאזרחים הערבים בלבד וזאת כי: ראשית, המיעוט הערבי הינו מיעוט-מולדת; שנית, שתי קבוצות הלאום (הערבים והיהודים) הינן שתי הקבוצות היחידות אשר כוננו את קטגוריית "האחר" זו לזו באופן חד וברור. שלישית, מכיוון שרצינו להעניק משקל רציני לתנון ההיסטורי, שלפיו רק הנציגים של המיעוט הערבי בכנסת נמצאים באופוזיציה מאז 1948.

הפרק השלישי: חירויות זכויות יסוד

I- חירויות יסוד⁷

עקרונות יסוד

21. זכויות היסוד של האדם במדינת ישראל מושתתות על הערכים בדבר קדושת חייו, כבודו, שוויון וחירותו של האדם, וכן על עקרונות הצדק החלוקתי והצדק המתקן.

הזכות לחיים ולשלמות הגוף

22. כל אדם זכאי להגנה על חייו ושלמות גופו, לרבות ההגנה מפני עינויים, אלימות ויחס אכזרי ולא אנושי.

הזכות לכבוד

23. כל אדם זכאי שכבודו לא ייפגע.

שוויון ואיסור הפליה

24. כל אדם הינו שווה בפני החוק וזכאי להגנתו השווה; לא יופלה אדם באופן ישיר או עקיף, על רקע לאום, דת, גזע, מין, צבע, מוצא אתני, נטייה מינית, מוגבלות או גיל.

חירות אישית

25. כל אדם זכאי לחירותו האישית; לא תיפגע חירות זו אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית לפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

הזכות לחיי משפחה

26. כל תושב או אזרח זכאי להקים ולקיים חיי משפחה במדינת ישראל.

זכויות הילד

27. כל ילד יקבל שם עם לידתו והיה זכאי לקשר פיזי עם הוריו, בני משפחתו ובני הסביבה, המבטיח את התפתחותו ורווחתו הנאותות.

28. כל ילד זכאי להגנה מפני הזנחה או טיפול רשלני וניצול לרעה והוא יהיה מוגן מפני כל צורה של הפליה, לרבות על יסוד מעמדם, פעילותם, השקפותיהם או אמונותיהם של הוריו, אפוטרופסיו החוקיים או בני משפחתו.

חופש מצפון וחופש דת

29. כל אדם זכאי לחופש המצפון, האמונה, הדעה, הדת והפולחן; ולא כופים על אדם מעשה או מחדל כלשהו שמקורם בדת; לא ייפגעו חירויות אלו אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

7 דברי הסבר: חירויות היסוד

לא כל החירויות הן יחסיות ועל כן בחרנו להוסיף באופן ספציפי את פסקת ההגבלה רק לאלו שהן מטבען יחסיות. הלשון של פסקת ההגבלה קובעת כי אפשר להגביל את חירויות היסוד רק "בחוק שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש". אולם, זכויות שמטבען אינן ניתנות להגבלה, לא הוספה אליהן פסקת ההגבלה. חוק היסוד הגרמני שנחקק מייד לאחר סיום מלחמת העולם השנייה הוא דוגמה טובה להבחנה זו. לכן, לפי חוק זה, זכותו של האדם לחיים ולשלמות הגוף, למשל, אינה ניתנת לפגיעה על ידי המדינה והיא הנסיבות אשר יהיו. הזכות לאיסור הפליה הינה זכות מוחלטת, שאינה ניתנת לפשרות. לא במקרה האמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות אינה מתירה למדינות לפגוע בעקרון איסור ההפליה גם במצב של חירום לאומי. שכן, ניסיון העמים לימד כי פגיעה בעיקרון זה במצב מלחמה הובילה לדיכוי ובמקרים מסוימים אף להשמדה.

חופש הביטוי וההתאגדות

30. א. כל אדם זכאי לחופש הביטוי וההתאגדות, הדעה, הכתיבה, ההפגנה, האסיפה, היצירה, המחקר והאמנות.

ב. כל אדם זכאי להתאגד עם אחרים ולהקים מפלגות פוליטיות.

ג. לא ייפגעו חופש הביטוי וחופש ההתאגדות אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

הזכות לפרטיות

31. א. כל אדם זכאי לפרטיות; אין להיכנס לרשות היחיד ללא הסכמתו; אין לערוך חיפוש על גופו, בגופו, בכליו או בביתו של האדם ואין לפגוע בסוד שיחו, בכתביו או ברשומותיו.

ב. לא תיפגע הזכות לפרטיות אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

חופש התנועה

32. א. כל תושב או אזרח זכאי להיכנס למדינת ישראל וכל אדם זכאי לצאת ממנה.

ב. כל אדם זכאי לחופש התנועה בתוך מדינת ישראל.

ג. לא ייפגע חופש התנועה של היחיד אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

חופש מידע

33. כל תושב או אזרח זכאי לנגישות למידע ולקבלת מידע מטעם הרשויות; לא תיפגע זכות זו אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

חופש העיסוק

34. כל תושב או אזרח זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד; לא תיפגע חירות זו אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

הסביבה

35. כל אדם זכאי לסביבה נקייה מפגמים בריאותיים, מחלות וזיהום מכל סוג שהוא; לא תיפגע זכות זו אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

II- צדק חלוקתי וצדק מתקן: חופש הקניין וחלוקת קרקע⁸

חופש הקניין

36. כל אדם זכאי לקניינו; לא תיפגע חירות זו אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

איסור הפליה בקניין

37. לא יופלה אדם באופן ישיר או עקיף בעסקה במקרקעין כגון רכישת קניין, החכרתו או השכרתו על רקע לאום, דת, גזע, מין, צבע, מוצא אתני, נטייה מינית, מוגבלות או גיל.

צדק חלוקתי

38. כל קבוצת אזרחים אשר סבלה ממדיניות של קיפוח או הפליה היסטוריים בחלוקת קרקע, זכאית להעדפה מתקנת על בסיס עקרונות הצדק החלוקתי בהקצאות קרקע ומים ובהליכי התכנון.

השבת קניין פרטי

39. כל אדם, שאדמתו הופקעה או שנפגע חופש קניינו באופן שרירותי או עקב לאומו הערבי ובאמצעות החוקים: פקודת הקרקעות (רכישה לצורכי ציבור), 1943 ו/או חוק רכישת מקרקעים (אישור פעולות ופיצויים), התשי"ג-1953 ו/או חוק נכסי נפקדים, התשי"ו-1950 ו/או סעיף 22 לחוק התיישנות, התשי"ח-1958 ו/או סעיף 125 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 – יהיה זכאי להשבת קניינו ולפיצוי בגין התקופה שחופש קניינו נשלל ממנו.

פליטים מנימים

40. כל הערבים אזרחי מדינת ישראל, אשר נעקרו מכפריהם או מאזור מושבם במהלך שנת 1948 ולאחר מכן ולא הורשו לחזור אליהם, יהיו זכאים לחזור לכפריהם ולאזור מושבם המקורי; ייקבע בחוק מנגנון הן לפיצוי הולם בגין הנזקים האישיים שנגרמו לפרטים אלה ולמשפחתם מאז עקירתם והן לסיוע לבנייה של הכפרים ו/או הבתים באיכות ראויה.

הווקף המוסלמי

41. האזרחים הערבים המוסלמים זכאים לקבל בחזרה את כל נכסי הווקף המוסלמי לרבות פירותיו, אשר היו בידי המועצה המוסלמית העליונה והועברו כנכסים נפקדים מכוח חוק נכסי נפקדים, התשי"ו-1950.

בעלות מסורתית בקרקע

42. האזרחים הערבים הבדווים זכאים להכרה בזכויות הקניין שלהם במקרקעין שהם מחזיקים או החזיקו באופן מסורתי; ולא יועתק מי מהזכאים ממקום ישיבתו, אלא בהסכמתו המלאה והמודעת.

⁸ **דברי הסבר: צדק חלוקתי וצדק מתקן: חופש הקניין וחלוקת קרקע**

הסעיפים המתייחסים להשבת קרקע פרטית, פיצוי וכן הכרה בעלות מסורתית של הערבים-הבדווים הינן מוכרות במערכת משפט רבות. החוקה של דרום אפריקה מתייחסת לעקרון הרסטיטוציה. בקנדה, ארה"ב ואוסטרליה, למשל, הוכרו זכויות דומות לאלה של הילידים. כמו כן, המשפט הבינלאומי מעגן את הזכויות אלה, ראו למשל: Convention (No. 169) Concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries (Adopted by the International Labour Organization in 1989); UN Draft Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (Adopted by the UN General Assembly - 1994); London Declaration of International Law Principles on Internally Displaced Persons (Adopted by the International Law Association in 2000).

חלומות להשבה בעין

43. במקרים, שבהם קיימת מניעה אובייקטיבית וכנה למימוש זכות השבת הקרקע בעין כקבוע בסעיפים 39-42 לעיל, יימצא פתרון חלופי הוגן ובהסכמת הזכאים; ובמקרים שבהם לא תושג הסכמה, ההכרעה תועבר לרשות מיוחדת, שסמכויותיה, דרכי עבודתה והרכבה ייקבעו בחוק בכפוף להוראות סעיף 20.

כפרים לא מוכרים

44. תושבי הכפרים הידועים ככפרים לא מוכרים זכאים, כי כפריהם הקיימים יוכרו וללא שיהיו על ידי ביצוע הליכי תכנון הולמים שיבוצעו תוך שיתופם המלא.

III-זכויות חברתיות וכלכליות⁹

הזכות לבריאות

45. א. כל אדם זכאי לשירותי בריאות חיוניים ולתנאים בריאותיים ברמה טובה; המדינה תנקוט אמצעים סבירים, לרבות דרכי חקיקה, כדי להשיג הגשמה פרוגרסיבית של זכות זו.

ב. כל אדם זכאי לטיפול חירום רפואי.

הזכות לביטחון סוציאלי

46. כל תושב או אזרח זכאי לביטחון סוציאלי ולרמת חיים נאותה לו עצמו ולמשפחתו; המדינה תנקוט אמצעים סבירים, לרבות דרכי חקיקה, כדי להשיג הגשמה פרוגרסיבית של זכויות אלו.

הזכות לדיור

47. כל תושב או אזרח זכאי לדיור נאות; המדינה תנקוט אמצעים סבירים, לרבות דרכי חקיקה, כדי להשיג הגשמה פרוגרסיבית של זכות זו.

הזכות לפיתוח בר קיימא

48. כל תושב או אזרח זכאי לפיתוח בר קיימא, המבטיח חיים משופרים, בריאים ופרודוקטיביים והנותן מענה לצורכי פיתוח וסביבה ובשיתוף הציבור; המדינה תנקוט אמצעים סבירים, לרבות דרכי חקיקה, כדי להשיג הגשמה פרוגרסיבית של זכות זו.

הזכות לחינוך

49. כל אדם זכאי לחינוך נגיש חינוך ובאיכות טובה; המדינה תנקוט אמצעים סבירים, לרבות דרכי חקיקה, כדי להשיג הגשמה פרוגרסיבית של זכות זו.

העדפה מתקנת בחינוך

50. כל אדם, המשתייך לקבוצת אזרחים אשר סבלה ממדיניות של קיפוח או הפליה היסטוריים במימוש הזכות לחינוך, זכאי, לבדו ו/או יחד עם קבוצתו, למדיניות של העדפה מתקנת בכל הקשור להקצאת משאבים לקידום הזכות לחינוך.

⁹ **דב"ל הסבר: הזכויות הכלכליות והחברתיות**

בחלק זה אימצנו תפיסה דומה לחוקה של דרום אפריקה והאמנה הבינלאומית לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות שמדינת ישראל צד לה. חלק מזכויות אלו מצריכות הגשמה פרוגרסיבית התלויה גם בעקרון הצדק החלוקתי של התקציבים והמשאבים. כך, למשל, לא הוגבלה הזכות לחינוך חינוך חינוך-שנתי-שנתי ללימוד חובה, אלא היא חלה מעבר לכך וככל שאפשר להגשים אותה באופן פרוגרסיבי. היינו, היא מאפשרת לנוקקים חינוך חינוך גם להשכלה גבוהה ולפי קריטריונים שייקבעו. חלק אחר של זכויות אלה אינו תלוי במשאבים ובהגשמה פרוגרסיבית, כמו הזכויות בעבודה.

איסור הפליה בקבלה לעבודה

51. לא יפלה מעביד בין עובדיו או בין זורשי עבודה באופן ישיר או עקיף, על רקע לאום, דת, גזע, מין, צבע, מוצא אתני, נטייה מינית, מוגבלות, השקפה פוליטית או גיל.

תנאי עבודה מינימליים

52. כל עובד זכאי לתנאי עבודה סבירים, צודקים ונאותים, אשר כוללים, בין היתר, תנאי מינימום אלה: הגנת שכר, תשלום שווה תמורת עבודה בעלת ערך שווה, שני ימי מנוחה שבועיים בתשלום, חופשה שנתית בתשלום, תשלום דמי מחלה, ביטוח סוציאלי וחופשת לידה בתשלום על הימים שלפני הלידה ואחריה.

איגוד עובדים וזכות השביתה

53. א. עובדים זכאים להתאגד לפי בחירתם בארגוני עובדים, ולהתקשר כארגונים יציגים בהסכמים קיבוציים להגנה על זכויותיהם ולמען קידומן.

ב. לעובדים הזכות לשבות במטרה להגן על זכויותיהם ולמען קידומן.

ג. לא ייפגעו זכות העובדים להתאגד ו/או להכריז על שביתה אלא בחוק, שנועד לתכלית הכרחית ולפי עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית דו לשונית ורב תרבותית ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

IV- זכויות במשפט וצדק בפלילים¹⁰

זכות הגישה לבתי המשפט

54. לכל אדם הזכות לפנות לערכאות השיפוטיות למען קבלת סעד בעניינו, וההליך בעניינו יישמע, יידון ויסתיים בתוך זמן סביר, תוך שמירה על כללי ההגנות, הצדק והשוויון.

זכויות עציר

55. אדם שנעצר זכאי לזכויות האלה:

- א. יודיעוהו מיידית בשפה המובנת לו בדבר זכותו לשתיקה ולאיי הפללה עצמית;
- ב. יודיעוהו מיידית בשפה המובנת לו על הנימוקים למעצרו;
- ג. תימסר הודעה על מעצרו באופן מיידי לאדם הקרוב אליו לפי בקשתו;
- ד. יינתן לו להיפגש באופן מיידי עם עורך-דין לפי בחירתו;
- ה. יובא עניינו בפני רשות שופטת בתוך 24 שעות מעת מעצרו;
- ו. ייגזר עונשו בתוך פרק זמן סביר או שישוחרר.

חזקת החפות

¹⁰ דברי הסבר: זכויות במשפט וצדק בפלילים

ראינו צורך להבליט ולהדגיש במיוחד את זכויות האסיר והעציר לנוכח המציאות המשפטית הישראלית, המנוגדת לתמיסת עקרון איסור ההפליה. חשוב מאוד שזכויות אלו יהיו בחוקה, מאחר שבאמצעות המאסר והמעצר המדינות מקיימות, בין היתר, את הריבונות הפנימית שלהן. על כן תפקידה של החוקה להגביל את הכוח העצום הזה שעלול להוביל לפגיעה קשה ביותר בזכויות האדם.

56. כל אדם הוא בחזקת זכאי כל עוד לא הורשע בדין; לא יועמד אדם לדין בשל מעשים או מחדלים, אשר לא היוו עבירה פלילית על פי החוק בשעת עשייתם ולא יוטל עליו עונש מכל סוג, אלא אם כן הוכחה אשמתו מעבר לכל ספק סביר והוא הורשע על פי עבירה מפורשת בחוק.

הזכות להליך הוגן

57. כל נאשם או נתבע במשפט זכאי לקיומו של הליך משפטי הוגן, המבטיח, בין היתר:

- א. זכותו המלאה להתגונן;
- ב. ייצוגו על ידי סניגור לפי רצונו ובחירתו, או מינוי סניגור במימון המדינה אם ידו אינה משגת;
- ג. קבלת כל ראיה שמוגשת במשפט וחקירת עדים שנגדו;
- ד. הזמנת עדים והגשת ראיות מטעמו;
- ה. הסבר לפרטי האישום או התביעה וניהול המשפט, ואם אינו דובר השפה המשמשת בדיונים, או אינו שולט בה, יועמד לו מתורגמן;
- ו. סיום ההליך המשפטי בתוך זמן סביר.

זכויות אסירים ועצירים

58. לא ייפגעו כבודו העצמי וזכותו לשיקום חברתי של אסיר או עציר.
59. לא ייפגעו חירויות וזכויות יסוד כלשהן של אסיר או עציר מלבד ההגבלות המתחייבות מעצם כליאתו ושליטת חופש התנועה שלו.
60. לא יופלו אסיר או עציר בתנאי המאסר או השחרור על רקע סוג העבירה ו/או נסיבות ביצועה, השקפה פוליטית, לאום, דת, גזע, מין, צבע, מוצא אתני, נטייה מינית, מוגבלות או גיל.

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, ע"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

הפרק הרביעי: שונות

61. נוקשות החוקה

תיקון לחוקה יבוצע על ידי הכנסת ברוב מיוחד של שני שלישים מחברי הכנסת למעט תיקון סעיף 20, שיבוצע ברוב מיוחד של שמונים אחוזים מכלל חברי הכנסת.

62. הוראות מעבר

כל חיקוק שהיה קיים ערב אישור החוקה אך הוא סותר את האמור בהוראותיה יהיה בטל לאחר תקופת מעבר שלא תעלה על שלוש שנים מיום אישור החוקה.

63. פרשנות

כל מעשה פרשני של ההוראות שבחוקה זו ייעשה ברוח ערכי היסוד שלה וברוח האמנות הבינלאומיות בדבר זכויות האדם, שמדינת ישראל צד להן.

ס _____ ו _____ פ

Adi Ben Hur, Adv.

Mevo Goley Kenya 3
Jerusalem
9788803
Tel. no.: +972-2-6441085
Cell no.: +972-54-328533
Fax no.: +972-77-3181659

עדי בן חור, עו"ד

מבוא גולי קניה 3
ירושלים
9788803
מס' טל': 02-6441085
מס' נייד: 054-7328533
מס' פקס: 077-3181659

adi.ben.hur.adv@gmail.com

קישור לחוקה -

[https://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/democratic_constitution-h\(1\).pdf](https://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/democratic_constitution-h(1).pdf)